

L'hora de l'adéu

De la mateixa manera que el sexe va ser el tabú del segle passats, la mort és, cada vegada més, el tabú del nostre temps, i evitem parlar-ne. A les supersticions i idees falses ancestrals s'afegeix l'integrisme que foragita els morts com part de la vida i ens deixa orfes, sense la seva presència.

"Els vius pensem en els morts com en aquells que han viscut; però els morts inclouen els vius en la seva pròpia col·lectivitat", ha escrit John Berger en les seves *Dotze tesis sobre l'economia dels morts*. Tot plegat ha fet que els trastorns es multipliquin. No viure el dol, necessari i fructífer, no afrontar la mort inevitable, no saber com acompanyar els qui moren o no deixar morir aquells que ho desitgen és un dels mals de la nostra època. Mal potenciat per la tecnologia mèdica, capaç de mantenir moribunds als quals se'ls segresta l'autonomia personal i el pensament. Si hi afegim el desconsiderat impacte ambiental de la conservació i comiat dels morts, tindrem la resposta de per què EL TEMPS Ambiental tracta a fons aquest tema.

On són els morts? La pèrdua és inevitable. Aquesta és l'ombra de les possessions materials i immaterials. En la mesura que la nostra societat de consumens acostuma a usar i llençar, és obvi que vulguem desempallegar-nos del que ja no hi és, fins i tot del record. El dol ens dóna l'oportunitat de refermar o reconstruir un món personal de significats que ha estat condicionat per la pèrdua i pensar quina petjada positiva i negativa ens ha deixat.

El dol ja no s'expressa en el color negre dels vestits, o amb la banda negra de cartes i targetes, entesos com a este-

reotips socials, però que tal vegada han deixat els morts i els vius fora de lloc.

Rosa García-Orellan, antropòloga i autora d'una tesi doctoral sobre la mort en la cultura basca i gallega, explica: "Camines per qualsevol ciutat europea i, en una mirada exterior, la mort no existeix en la cultura occidental. Però no és així i la mort existeix a les nostres ciutats. Encara que no en l'àmbit col·lectiu; abans amb el dol anaves dient que estaves de dol i el col·lectiu t'ajudava a drenar-lo." Aquest diàleg col·lectiu ja no té lloc i és únicament individual. La desaparició de la vetlla del difunt fa que la infància i el jovent s'impregnen amb escenes de mort, no és una mort real, ja que, per ser humana, ha de tenir un lloc a la memòria de la nostra vida. Ara no es vetlla els morts a la llar. És al tanatori i, tot just, al funeral. En la cultura basca, el diàleg amb els morts té lloc a la llar. En la gallega, al cementiri; i en la catalana, en realitat no té un lloc, malgrat el seu impacte.

Els morts són al cementiri. Cada terme municipal dedica part del seu territori a un recinte sovint enjardinat. De sempre, els cementiris havien estat ubicats entorn de les esglésies, com perviu en el món rural. És a principis del segle XIX quan els municipis, per raons d'espai i d'higiene, s'encarregaren de la seva construcció i custòdia. S'hi mantingué el caràcter confessional, llevat de recintes per a no batejats o que pertanyien a d'altres religions. Amb el romanticisme prosperà la construcció de tombes monumentals, panteons o mausoleus. Ara són avingudes amb sepulcres a terra o blocs de nínxols. L'encant de l'arquitectura de la mort no ha deixat de fer pensar en el seu caràcter de patrimoni arra-

El dia de Tots Sants és l'ocasió en què els cristians acudeixen als cementiris per recordar els morts. L'activitat funerària i la legislació vigent han portat a plantejar-se alternatives per a una mort més íntima, pròxima a la natura i, per què no, més sostenible.

RAFA GIL

conat, un indret silenciós i destinat a no ser visitat pels vius, ja que dona malstrugança.

Cada any moren al món més de 50 milions de persones. Si tots els cadàvers s'haguessin d'instal·lar en nínxols, aviat quedaríem ofegats. La incineració n'és l'alternativa. Practicada a Grècia i a Roma fins el segle IV i entre els pobles nòmades des de temps molt antics, la incineració ha perdurat a l'Índia. Prohibida per diverses confessions religioses (catolicisme, islamisme...), l'Església catòlica l'admet des del 1994. Recentment s'ha presentat un sistema d'incineració solar, promogut per alguns ecologistes a l'Índia, amb l'objectiu de reduir l'ús de llenya en un país en perill de desertització.

La creixent consciència ecològica ha començat a plantejar-se l'impacte ambiental de la mort. És als països anglosaxons, on és possible enterrar els morts a terra i els cementiris són jardins freqüentats.

No té molt sentit després d'una vida compromesa amb la defensa de la terra

acabar dins d'un taüt fet amb fustes tropicals, metalls pesants i rodejat d'un cerimonial allunyat dels valors del difunt.

En aquest sentit, l'opció més natural seria fer uns rituals units als cicles naturals i a les estacions portant, per exemple, les cendres del difunt a la mar, a un bosc o a un indret natural en un dia sagrat o significat.

A Anglaterra, el Natural Death Centre informa sobre els aspectes legals i sanitaris necessaris per dur a terme un funeral més ecològic i personal. La tendència a elegir aquesta opció guanya molt terreny a les grans empreses funeràries, algunes de caràcter multinacional, les quals ofereixen un servei estàndard que deixa poc d'espai als desigs personals sobre el destí final de les despulles humanes.

El taüt. A l'estat espanyol moren cada any més de 400.000 persones, el que suma un consum d'unes 30.000 tones de fusta. Una caixa de morts de fusta sòlida requereix fins a tres arbres sencers per a fabricar-la.

Després d'una vida compromesa amb la defensa de la terra no té massa sentit acabar dins d'un taüt fet amb fustes tropicals. La creixent consciència ecològica es planteja l'impacte ambiental de la mort. Als països anglosaxons es poden enterrar els morts a terra i els cementiris són jardins freqüentats.

CARLOS SORIANO / EL TEMPS

Sobre aquestes línies
l'Earthleeper. Un taüt que
ha estat fabricat amb material
procedent de paper de diari
reciclat amb cargols, femelles
i juntes de fusta. És altament
biodegradable.

La fabricació de taüts és un dels finals més comuns per a les fustes tropicals importades. Algunes companyies funeràries ofereixen caixes de morts fetes amb fustes com caoba o teca. Però fins i tot els taüts més barats són construïts, freqüentment, amb aglomerats, contraxapats i làmines de fusta tropical.

Aquest malbaratament és, per a molts, innecessari, fet que ha generat la demanda d'alternatives més ecològiques. Algunes empreses ofereixen taüts amb materials de producció sostenible, com Greenfield Coffins d'Anglaterra, que en produeix amb cartró de color blanc, verd o d'imitació de fusta o marbre. Els taüts són reforçats amb un sistema d'enllaç de cartró ondulat i suporten un pes de més de 250 quilos. El cartró utilitzat és de fibra reciclada i de fibra verge procedent de plantacions sueques, d'extracció de fusta d'acord amb els principis de gestió sostenible establerts pel FSC (Forest Stewardship Council).

Sullivan Engineering (Sidney, Austràlia) desenvolupa un projecte empresarial per produir taüts fets amb paper de diari reciclat. L'empresa Alexandre Haas (Lausana, Suïssa) fabrica "La caixa de la pau", un taüt de cartró que s'ofereix amb les instruccions de muntatge. Vic Fearn Ltd. (Anglaterra) proposa taüts que fan servir uns llistons de fustes reciclades, i ofereix, a més a més, dissenys

personalitzats. Un encàrrec fou un taüt en forma d'avió.

El nombre de clients d'aquestes empreses continua creixent i altres iniciatives prometen (com les de fabricar taüts de cartró-pedra, una iniciativa del Community Recycling Network de Bristol) incrementar considerablement l'oferta de productes d'aquest tipus en un futur pròxim. Curiosament, una bona part dels clients no són familiars dels difunts, sinó persones grans o malalts que compren el taüt per al propi funeral.

No obstant això, el preu també influeix. Un taüt de cartró costa uns 1.000 euros, quasi la meitat que el més barat dels taüts de fusta aglomerada i infinitament menys que un de fusta massissa. En molts casos, els clients expressen el desig que els diners estalviats amb els taüts reciclats siguin donats a associacions solidàries.

Reutilització. Fa tan sols tres generacions l'ús de taüts era molt menor que avui dia. El taüt de la parròquia es feia servir per als funerals de la comunitat. Els difunts eren enterrats embolicats en sudaris. En algunes ciutats d'Europa existien, fins i tot, lleis locals que decretaven que els funerals havien de dur-se a terme únicament amb sudaris, excepte aquells d'alguns privilegiats amb permís especial per fer servir taüts. Aquests enterraments del passat eren, en termes ambientals, molt més sostenibles i ecològics que els d'avui dia.

Serveis funeraris, com el Natural Death Centre de Londres, proposen el taüt reciclat o reutilitzable com el més ecològic. L'empresa Alexandre Haas ja produeix caixes de cartró que serveixen de taüt interior. Així, es fa servir un taüt exterior més vistós que es pot reutilitzar en futurs funerals. Unes altres empreses fabriquen embolcalls especials amb el mateix objectiu. Aquests són biodegradables, però també hermètics per evitar el dubte sobre el seu caràcter higiènic.

Malgrat acceptar els beneficis de la incineració enfront de l'enterrament en un nínxol, la incineració no deixa de tenir el seu impacte ambiental. El Natural Death Centre ofereix enterraments ecològics i presenta els cementiris com a reserves naturals. Una idea que va dur a

Caixa d'eines

Acompanyament. Formació de persones i serveis destinats a malalts de càncer, sida i pacients geriàtrics, així com les que viuen situacions de dol, separació o pèrdua. Fundació Tornar a Casa. Apartat 50. 08180 Moià. Telèfon 938 301 143.

Mort voluntària. Consulteu el llibre *Libertad fatal. Ética y política del suicidio*, de Thomas Szasz (Editorial Paidós, Barcelona, 2002). Ho explica amb rigor i claredat.

Morir dignament. Associació Dret a Morir Dignament. Avinguda Portal de l'Àngel 7, 4t B. 08002 Barcelona. Tel. 934 123 203.

Últimes voluntats. Consulteu el llibre *Propostes per a una litúrgia funerària laica*, de Ferran Lorente i Jordi Vilamitjana (Curbet Comunicació Gràfica Edicions, Girona). Vegeu entrevista pàgines 60-61.

Donacions. Organització Catalana de Trasplantaments. Telèfon 933 398 303. DOL. Consulteu el web de l'ADEC (Association for Death Education and Counseling): www.adec.org i el llibre *Aprender de la pèrdua. Una guia para afrontar el duelo*, una obra de Robert A. Neimeyer (Editorial Paidós, Barcelona 2002).

la creació, l'any 1994, de l'Association of Nature Reserve Burial Grounds al Regne Unit. Aquesta associació és fruit d'una col·laboració entre grangers i municipis per establir àrees reservades únicament per a enterraments on, enlloc de làpides, es planta un arbre per a cada tomba. En el fons, tornar a terra és fer un bon adob.

Jordi Bigues
Miles Pratt

RECOLLIDA LATERAL

Un nou
servei!

de residus orgànics

més net més ràpid més eficaç

Respecta els
horaris de
recollida

a partir de les 21:00

Tanca bé la bossa
i fica-la sempre dins
del contenidor

No aparques
davant dels
contenidors

a la recollida lateral...
FES-LI COSTAT!

AJUNTAMENT DE GANDIA
MEDI AMBIENT

TRIA
GANDIA

